የሰ/መ/ቁ. 94839

መጋቢት 22 ቀን 2006 ዓ.ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶሎሳ

አዳነ ንጉሤ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- መተሃራ ስኳር ፋብሪካ – ነ/ፈጅ አሉላ ድንቂሳ ቀረቡ፡፡

ተጠሪ፡- ለራሳቸውና ለሌሎች ወኪል ጥበቡ እሸቱ ቀረቡ፡፡

1. አቶ ሳሙኤል ሰላሙ
2. ብርሃኑ ሃ/ማርያም
3. ወርቁ ጎበዜ
4. ሚቲዎስ ማሴቦ
5. ጀጃል ሽሪፍ
6. ጌታቸው እሸቱ
7. ተካ ባዲ
8. ወልዴ አሸቦ
9. ጀማል አደም
10. ፍራንሶ ዮሐንስ
11. ታገሰ አቦዬ
12. አየለ ጥላሁን
13. አህመድ ሃሰን ሁሴን
14. መሐመድ ሁሴን
15. ወልዴ ኦሎሮ
16. መለሰ እሸቱ
17. ሰለሞን ገብሬ
18. ሥራውብዙ ኦብሬ
19. ሽጉጤ ሌጀሶ
20. ምትኩ ነራሞ
21. ቀቀባ ጉተማ
22. መሐመድ ሽሪፍ
23. ጅባ አብደላ
24. ዳንኤል ደንታሞ
25. ቦሩ ፈንታሌ
26. አለማየሁ ጌታሁን
27. ሙሉጌታ በቀለ
28. ሳሙኤል ጌታ
29. መኮንን አስፋው
30. መሐመድ ሰይድ
31. አውላቸው ታደሰ
32. ሲሳይ አሰፋ
33. ሐሰን ሙኔ
34. ካሣ ኃይሌ
35. ማቴዎስ ጌቻሞ
36. አሸነ ተፈራ
37. አይረዲን መሐመድ
38. ሃይሉ ወልዴ
39. ከበደ መልኬ
40. እሸቱ ቡሽራ

41. ተከተል አናሞ
42. አምባው መኳንንት
43. መስቀሉ አበራ
44. ተሾመ ቲራሞ
45. ተስፋዬ ካሳ
46. ሃይሌ ሞሎሮ
47. እንድሪስ መሐመድ
48. አበበ በላይ
49. ሽምሱ ጀማል
50. ዘውዴ ደንታሞ
51. ተፈራ ሽመልስ
52. ግርማ አብዩ
53. ተሾመ ጃርሶ
54. ግርማ አብዬ
55. በልዳ ታደሰ
56. ጸጋዬ ታደሰ
57. ቦልጠና ወልዴ
58. ባዩ ክብረት
59. ወ/ሮ ፀሐይ ዋቆ
60. ሃይሉ ወልደየስ
61. ማቲዎስ ቡርቃ
62. አናሞ ላልንጎ
63. አበራ ይዘንጋው
64. ምህረቱ ይርዳው
65. ዳዲ ቱፋ
66. ደምሴ ግዴቦ
67. ረጋሳ ወልዴ
68. ታደሰ የሉች
69. ይመር አበበ
70. አሰፋ ጁዳ
71. አስቻለው ገረመው
72. ጥላሁን ጉልላት
73. ለማ ሀሰን
74. አሰፋ ረዲ
75. ፍቅሬ ደሳለኝ
76. አሊ ወሌ
77. ታደሰ ጅራ
78. ይዘንጋው አየለ
79. ስምኦን ሃቢብ
80. አብርሃም ጅማ
81. አለሙ አፌቦ
82. ሙላቱ ፈለቀ
83. አሰፋ አሼቦ
84. የኂላእሸት ደሳለኝ
85. ተፈራ ማዴቦ
86. በቀለ ተፈራ
87. ተስፋዬ ሰላሙ
88. አሰፋ አድማሱ
89. አሊ ሰይድ ጸጋው
90. ድሪባ ዱባለ
91. ኢብሮ ሲራጅ
92. አለሙ ሰላቶ
93. ደሣለኝ ሰርካሞ
94. ሉባንጎ አላሮ
95. አድየስ አሸቦ
96. ተስፋዬ አሸቦ
97. አርቦዬ ወየሳ
98. ይገዙ ግምቶ
99. ከተማው አነሰኝ
100. ቶማስ ደንቃጎ

101. ጴጥሮስ አቡዬ
102. የርማኮ ጀኖሬ
103. አደም ዋዩ
104. አየለ ደገፋ
105. ንጉሤ በሻ
106. ጴጥሮስ አቡየ
107. ጥበቡ እሸቱ
108. ገናሞ ዱአና
109. ኤልሶ አንቀሞ
110. ጀማል ኡመር
111. አርፍጮ ሄኢሶ
112. አጋፋሪ ጀንባጋ
113. ማህፋመ ታሰው
114. ተካ ባቴቦ
115. ለማንጎ ሐይሌ
116. አባቴ ዓለሙ
117. ተሰማ መርካኖ
118. ሐዋኖ አረዳ
119. ግርማ ጥላሁን
120. ተሰማ ቱሉ
121. ተስፋዬ አቡቶ
122. መሃጉ ላቴቦ
123. ጥላሁን አለሙ
124. ፀጋ በቀለ
125. ማዴቦ ሻንካ
126. ማዴቦ ሻንካ
127. ቀለመወርቅ በላይ
128. መካሻ ወርቁ
129. ሁሴን መሐመድ
130. አሽሮ አዋኖ
131. አዲፀሬ ዳንጎሬ
132. ሐይሉ መርጊያ
133. ፍቃዱ ማሙዬ
134. ተስፋዬ ማዴቦ
135. ባቱ አነቦ
136. ታደሰ ገብሬ
137. ሰልበሳ ደጋሞ
138. አሊ ሀሰን
139. አያኖ አንቺ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ቁጥር 377/1996"ን" መሠረት አድርጎ የቀረበን የሥራ ክርክር የሚመለከት ሲሆን፤ ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች ባሁኑ አመልካች ላይ በምስራቅ ኦሮሚያ አሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የተጠሪዎች የክስ ይዘትም ባጭሩ፡- ከአመልካች ጋር መስርተው የነበረውን የሥራ ውል አዋጅ ቁጥር 714/2003 አንቀጽ 19(7) ድንጋጌን በሚቃረን ሁኔታ ከሥራ የተቀነሱ መሆኑን ጠቅሰው እርምጃው ሕገወጥ ነው ተብሎ ወደ ሥራ እንዲመልሳቸው ወይም ሕጋዊ ክፍያዎችን እንዲከፍላቸው ይወሰንላቸው ዘንድ፣ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስም የግል የሥራ ክርክር በመሆኑ በቦርዱ ሊታይ እንደማይገባ፤ ክሱም በይርጋ የታገደ መሆኑን በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያነሳ ሲሆን፣ በፍሬ ነገር ደረጃም ተገቢ ነው ያለውን የክርክር ነጥብ አንስቷል፡፡ ቦርዱም ጉዳዩን መርምሮ የአንድ መቶ ሰላሳ ዘጠኝ ሰዎች ክስ ጥቅምት 09 ቀን 2005 ዓ.ም የተመሠረተ መሆኑን ጠቅሶና ጥያቄውም ከሥራ ያላግባብ ስለተቀነስን ወደ ሥራ ይመልሰን የሚል በመሆኑ፤ ቦርዱ ጉዳዩን ለማየት ሥልጣን እንደአለው፣ ሆኖም እነዚህ ሰዎች ሐምሌ 25 ቀን 2005 ዓ.ም ከቀረበው የአሥራ አራት ሰዎች ክስ ጋር ተቀላቅሎ የሥራ ውሉ የካቲት 01 ቀን 2004 ዓ.ም ከተቋረጠ በኂላ መቅረቡ ተቀባይነት እንደሌለውና ክሱም በይርጋ የታገደ መሆኑን፤ የ14 ሰዎች ክስ ግን ሐምሌ 27 ቀን 2004 ዓ.ም መቅረቡንና ጊዜውን የጠበቀ ቢሆንም ጥያቄው በክፍያ ላይ የተመሰረተ በመሆኑ በቦርዱ ሥልጣን ስር እንደማይወድቅና የመደበኛ ፍርድ ቤት ሥልጣን መሆኑን ጠቅሶ መዝገቡን ዘግቷል፡፡ የአሁኑ ተጠሪዎች በዚህ የቦርዱ ብይን ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን ከአከራከሩ በኂላ መርምሮ በሰጠው ውሣኔ የተጠሪዎች ጥያቄ ከራሳቸው አልፎ ሌሎች ሠራተኞችን የሚነካ ነው፡፡ ይህም የወል የሥራ ክርክር ያደርገዋል፡፡ ይርጋም ቢሆንም ክሱ መጀመሪያ ከቀረበበት ጊዜ ጀምሮ ሊታሰብ የሚገባውና ጊዜውም ያላለፈ ነው ወደሚለው ድምዳሜ ደርሶ የቦርዱን ብይን ሽሮ ቦርዱ በፍሬ ጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን አከራክሮ ዳኝነት ሊሰጥበት ይገባል በማለት ጉዳዩን መልሶለታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡ አመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም ጉዳዩ የወል የሥራ ክርክር ነው፡፡ በይርጋው የሚታገድ አይደለም ተብሎ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት መወሰኑ ያላግባብ ነው የሚል ሲሆን፤ አቤቱታው ተመርምሮም በዚህ ችሎት እንዲታይ የታዘዘ ሲሆን፣ ተጠሪዎች ቀርበውም ግራ ቀኙ በጽሑፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን፤ ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ እንደመረመረውም በቅድሚያ የችሎቱን ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ነጥብ ጉዳዩ በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ለመታየት የመጨረሻ ፍርድ አግኝቷል? ወይስ አላገኘም? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች ድርጅት በፌዴራል መንግሥት አካል ቢሆንም ግራ ቀኙን የሚያከራክረው ጉዳይ በአዋጅ ቁጥር 377/1996 መሠረት የተመሰረተውን የቅጥር ውል መነሻ ያደረገ ጉዳይ መሆኑን ነው፡፡

በመሰረቱ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በፌዴራል መንግሥትና በክልሎች መዋቅሩን መሠረት በማድረግ የዳኝነቱም ሥልጣን በፌዴራል መንግሥት እና በክልል መንግሥታት መካከል እንደተከፋፈለ በሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 50 እና 51 ሥር ተመልክቷል፡፡ በኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ መንግሥት በአንቀጽ 80 «የፍ/ቤቶች ጣምራነትና ሥልጣን» በሚል ርዕስ በፌዴራል ጉዳዮች ላይ የበላይና የመጨረሻ የዳኝነት ሥልጣኑ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት፣ በክልል ጉዳዮች ላይ በክልሉ መንግሥት ጠቅላይ ፍ/ቤት ሥልጣኑ የተደነገገ ሲሆን፣ የክልል ፍ/ቤቶች በሕገ - መንግሥቱ የተሰጣቸው የውክልና ሥልጣን መሠረት ካልሆነ በቀር የፌዴራልን ጉዳይ ለማየት፤ እንዲሁም የፌዴራል ፍ/ቤቶች የክልልን ጉዳይ ለማስተናገድ የሚያስችል ሥልጣን የሌላቸውም መሆኑን በዚሁ ድንጋጌ ስር የተቀመጡት ንዑስ ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ያሳያል፡፡ አንድ ጉዳይ የፌዴራል ነው? ወይስ የክልል? የሚለውን ለመለየትም መሠረቱ የአዋጅ ቁጥር 25/88 ሲሆን፤ በዚሁ ሕግ አንቀጽ 5 ሥር በተመለከቱት ጉዳዮች ላይ ብቸኛ ሥልጣን ያላቸው የፌዴራል ፍ/ቤቶች ናቸው፡፡ በእነዚህ ጉዳዮች ላይ የክልል ፍ/ቤቶች ሥልጣን የሚኖራቸው በሕገ-መንግሥቱ በተሰጣቸው የውክልና ሥልጣን አግባብ ብቻ ነው፡፡ ይህ በግልጽ የሚያሳየው በአዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 5 መሠረት የፍርድ ቤቶች ሥልጣን በጉዳዩ ባለቤትነት (Subject matter) የሥልጣን ክፍፍል እንደተጠበቀ ሆኖ ክሱም መቅረብ ያለበት ጉዳዩን አይቶ ለመወሰን የሥረ -ነገር ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት ስለመሆኑ ነው፡፡ የፌዴራል ፍ/ቤቶችን ለማቋቋም በወጣው አዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 8፣11፣14 እና 15 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ደግሞ አንዳንድ ጉዳዮች ሊያስነሱ በሚችሉት የክርክር ባህርይ ምክንያት ለተወሰኑ ፍ/ቤቶች እንዲቀርቡ በሕግ ተለይተው ከተመለከቱት በቀር የሥረ - ነገር ሥልጣን የተደለደለው በክሱ በተመለከተው የገንዘብ ወይም የንብረት ግምት መነሻ እንደሆነ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 14 እና 15 ስር ከተመለከቱት ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ እና የክልል መንግሥታት ፍርድ ቤቶች ማቋቋሚያ ሕጐች ያስረዳሉ፡፡ ይህ በእንዲህ እንዳለ ግን አዋጅ ቁጥር 25/1988"ን" ያወጣው የፌዴራል መንግሥት የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የሥራ ክርክሮች የሚመሩበትን ሥርዓት የዘረጋውን አዋጅ ቁጥር 377/1996 ከየካቲት 18 ቀን 1996 ዓ.ም ሥራ ላይ ያዋለ ሲሆን፤ በዚህ አዋጅ የሥራ ክርክር ሥልጣን ድልድል የተደረገው የግል የሥራ ክርክርና የወል የሥራ ክርክር የሚሉትን ጉዳዮችን መሠረት በማድረግ ሲሆን፣

የተከራካሪ ወገንን ማንነትን ግንዛቤ ውስጥ ባስገባ መልኩ አይደለም፡፡ በመሆኑም ክርክሮቹ ክልል የተነሱ ቢሆንም ጉዳዩን የክልል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ወይም አግባብነት ያላቸው የቋሚ ወይም ጊዜያዊ ቦርዶች ሊመለከቱ እንደሚችሉ አድርጎ ሕጉን ሕግ አውጪው አውጥቷል፡፡ ይህ አዋጅ ከአዋጅ ቁጥር 25/1988 በኋላ ከመውጣቱም በላይ ለሥራ ክርክር ጉዳዮች ልዩ ሕግ ነው፡፡ እንዲህ ከሆነ አዋጅ ቁጥር 377/1996 ለሥራ ክርክሮች ከሕገ መንግሥቱ በመለስ ባሉት ማናቸውም ሕጎች የበላይ ተፈፃሚነት ያለው ስለመሆኑ ተቀባይነት ያላቸው የሕግ አተረጓጎም ደንቦች የሚያስረዱን ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም በሥራ ተከራካሪ ወገኖች ማንነት የፍርድ ቤቶችን ሥልጣን (የክልል ወይም የፌዴራል) ብሎ ለመወሰን እንደወሳኝ መለኪያ ሊወስድ የሚገባው አይደለም፡፡ ከዚህ አንፃር ሲታይ ደግሞ የክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎቶች ሳይመለከቱ የሥራ ክርክር ለዚህ ችሎት የሚቀርብበት አግባብ የሌለ መሆኑን የምንገነዘበው ነው፡፡

በዚህም መሠረት አንድ የሥራ ክርክር ጉዳይ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት ለመስተናገድ ይችል ዘንድ፣ በፍ/ቤቶች ወይም ክርክሮችን አይተው ለመወሰን ሥልጣን በተሰጣቸው አካላት በተዋረድ ታይቶ የመጨረሻ ውሣኔ የተሰጠበት መሆኑ መረጋገጥ እንደሚገባው ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ. ሕገ መንግሥት አንቀጽ 80(3)(ሀ) እና ከአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 10(3) ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ የምንችለው ነው፡፡ ቀደም ሲል እንደተገለፀው ክርክሩ የተጀመረውና በመጀመሪያ ውሣኔ የተሰጠበት በምስራቅ ኦሮሚያ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ ወሳኝ ቦርድ ሲሆን፣ ከዚህ በኋላ በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ታይቶ የቦርዱ ውሣኔ ከመሻሩ ውጪ ጉዳዩ የተነሳው ከክልሉ በሚገኝ ቦርድ እንደመሆኑ መጠን በተሻሻለው በኦሮሚያ ክልላዊ መንግሥት ሕገ መንግሥት አንቀጽ 64/2/ሐ/ እና የክልሉ ፍርድ ቤቶች እንደገና ለማቋቋም በወጣው አዋጅ ቁጥር 141/2000 አንቀጽ 26(1)(ሠ) ድንጋጌ መሠረት ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ቀርቦ ውሣኔ የተሰጠበት መሆኑን መዝገቡ አያመላክትም፡፡ ጉዳዩ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ቀርቦ ሊታይ የማይችልበት ሌላ ሕጋዊ ምክንያትም የለም፡፡ በዚህም ሁኔታ ጉዳዩ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት ሊስተናገድ በሚችል ደረጃ የመጨረሻ ውሣኔ ያልተሰጠበት በመሆኑ፣ ይህ ችሎት በተመሳሳይ የሥነ ሥርዓት ጥያቄ በሰ/መ/ቁጥር 95298 በሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሠረት፣ይህ ጉዳይ በዚህ ችሎት ለመታየት ብቁ አይደለም በማለት ተከታዩን ወስነናል፡፡

ው ሣ ኔ

1. በአመልካች ላይ ክስ የቀረበው አዋጅ ቁጥር 377/1996"ን" መሠረት በማድረግ በመሆኑ እና በዚህ አዋጅ መሠረት የሚቀርቡት የሥራ ክርክሮች የሚመሩትም በዚሁ አዋጅ በመሆኑ በክልል ሰበር ሰሚ ችሎት ያልታየ ውሣኔን ይህ ችሎት የሚያስተናግድበት አግባብ የለም ብለናል፡፡
2. አመልካች ጉዳዩን ለክልል ሰበር ሰሚ ችሎት በሕጉ አግባብ የማቅረብ መብቱን ይህ ውሣኔ ቀሪ አያደርገውም ብለናል፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ዘ.በ.